

לעילוי נשמת
יומטוב בן אסתר אליאסי ז"ל
שרה בת חושה כחלון ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

מכות משולשות

עיון בפרשת השבוע על פי "התורה והמצוה" למלבי"ם

לשעבד בגופם ויבן ערי מסכנות לפרעה כי מעת שנתן החוק שחמישית התבואה שייכה לפרעה היו לו מסכנות של תבואה, והעמיס עליהם לבנות ערים ששם יאצרו את התבואה באוצרות, וחז"ל אמרו שפיתום ורעמסט מורה שבנו הבנינים על מקום לח ונרפש שלא יכלו להעמיד שם יסוד חזק, וראשון ראשון מתרוסס ופי תהום בלעו, כי לא היה כונתו הבנין עצמו רק להלאות את הבונים שלא יגמר הבנין לעולם כדי שיהיו מעונים תמיד:

(יב) **ובאשר**, וכ"ז לא הועיל לא לענין הרבוי כי כן ירבה, ולא לענין חוזק גופם כי כן יפרוץ, ומאז ויקוצו מפני בני ישראל, שתחלה לא שנאו אותם והיה עצתם רק שלא יעלו מארצם לעת מצוא, אבל אח"כ קצו מפניהם ומאסו אותם: (יג) **ויעבדו**, ואז כבשום לעבדים לעבוד בם בתמידות, ולא לבד לעבודת המלך רק לכל מצרים, בענין שהיו עבדים לעבדים והיו הפקר לכל, וזאת שנית שלא לבד שהעבדותם לצרכם רק היה עבודת פרך עבודה בלי מנוחה ובלי צורך רק לפרך את גופם:

(יד) **וימרדו**, ... ובזה באר איך גם עם מצרים עזרו לדעה שלכן נענשו גם המה:

9. **מלבי"ם שמות ז', י"ד**
ויאמר ה' אל משה. המכות נחלקו לג' סדרים, כמ"ש ר"י היה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב, ומכה אחרונה שהיא מכת בכורות היא חוץ מן הסדרים, כי תכליתה היא שישלח את ישראל, ואז נתרצה לשלחם, אבל תשע הראשונות לא היה תכליתם לשלח את ישראל כי ה' חזק את לבו שלא יאבה לשלחם, רק היה תכליתם להודיע לכל העולם שיש אלוה, ושהוא משגיח על העולם, ושהוא בעל היכולת מאין כמוהו, ומכל סדר באו שתי מכות בהתראה, והמכה השלישית היתה בלא התראה, ובא הסדר הראשון דצ"ך, לברר מציאות ה', כמ"ש בזאת תדע כי אני ה', וע"ז באו שתי מכות בהתראה, ואחר שחזק לבו בא מכת כנים שלא בהתראה, כי לא היה ענינה לברר איזה ענין, שכבר נתברר מציאות ה' ע"פ שנים עדים, רק בא דרך עונש להכותו מכה של בזיון על שהכביד לבו, ולכן לא התרה בו

1. שמות ז', י"ט-כ

(יט) **ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד וזקה:** (כ) **ושלוחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבן ואזורי כן ישלחו אתכם:**

2. שמות א', ז'-י"ד

(ז) **ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף:** (ט) **ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו: (י) הבה נתנוכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ויוסף גם הוא על שנאינו ונלחום בננו ועלה מן הארץ:** (יא) **ושיבמו עליו שרי מסיים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמסט: ... (יג) ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך:** (יד) **וימררו את זמיהם בעבדה קשה בזומר ובבלבנים ובכל עבדה בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך:**

3. שמות ז', י

ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים:

4. שמות י"ד, ז'-ט'

(ז) **ויזווק יהוה את לב פרעה מלך מצרים וירדף אזורי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה:** (ט) **וירדפו מצרים אזוריהם ושיגו אותם זזים על הים כל סוס רכב פרעה ופרשיו וזילו על פי הזוירת לפני בעל צפן:**

5. שמות ט"ו, ד'

מרכבת פרעה וזילו ירה בים ומבזר שלשיו טבעו בים סוף:

6. דברים ו', כ'-כ"ג

(כ) **כי ישאלך בנך מזור לאמר מה העדת והזקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם:** (כא) **ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויצאנו יהוה ממצרים ביד וזקה:** (כב) **ויתן יהוה אותה ומופתים גדלים ורעים במצרים בפרעה ובכל ביתו לעיניו:** (כג) **ואותנו הוציא משה למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו:**

7. מלבי"ם שמות ג', כ'

ושלחתי. ... והכיתי את מצרים למען יקבלו ענשם ע"י המכות, וההכאה יהיה בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבן, שע"י הנפלאות יתברר מציאות ה' והשגחתו ויכלתו כמו שית' בסדר המכות, ואחרי כן ישלח אתכם.

8. מלבי"ם שמות א', י"א-י"ד

(יא) **וישימו**, אחר שספר מעצתם הרעה יתחיל לספר איך התחייבו עונש קשה על הרעות שעשו לישראל שהיו יותר מן הגזרה שנגזרה בבירית בין הבתרים, שכבר פרשתי שם שמי"ש ועבדום היינו שישראל יעבדו אותם ברצונם, שיתנו להם מס מעצמם כדרך כל הגרים בארץ לתת מס למלך, וע"כ לא כתיב וישימו עליהם מס וכמ"ש וישם המלך אחשוורוש מס, שכבר נתנו מס מעצמם וברצונם, רק שהם שמו עליהם שרי מסיים, שהם נוגשים ולוחצים שינגשו אותם לפרוע כמה מיני מסיים לפי רצון השרים, וידוע ששרים כאלה הם מוצעים דמי העניים וצריך לתת להם תמיד שוחד שלא יכבידו אכפם כ"כ, וז"ש למען ענותו בסבלותם של השרים, שסבלות השרים היו עוד גרוע מן המסיים עצמם, ומבואר שלא עשו זה מצד שלא נתנו מס ברצונם, כי עד עתה נתנו מס בלא לוחצים ונוגשים, רק עשו זה לענותם. וכבר בארתי בפ' לך מ"ש וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי, שלא לבד שיענוש על הענוי יענוש גם על איכות העבודה אם תהיה יתר על המדה הראויה לפי חוקי הארצות, וכ"ש פה דתרווייהו איתנהו, ואח"כ התחילו

תחלה, וכן שתי מכות הראשונות מן הסדר השני באו בהתראה, ובאו לברר שה' משגיח גם בארץ, כמיש במכת ערוב למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, ואחר שנתקיים זה ע"י שני עדים בא מכת שחין בלא התראה, כי לא בא לברר דבר רק להכותו מכת בזיון דרך עונש. וכן שתי מכות מן הסדר השלישי באו בהתראה ובאו לברר שהוא בעל היכולת מאין כמוהו כמיש במכת ברד בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ, ואחר שנתקיים ע"פ שני עדים בא מכת חשך בלא התראה כי לא בא רק דרך עונש, שרשעים בחשך ידמו, ואחר שנתבררו שלשה העקרים האלה, בא מכת בכורות לכופו שישלח את העם. עוד תדע שבשתי מכות שבכל סדר שבאו בהתראה התרה בו פעם הראשון בבקר בהיותו אצל היאור שחלק לו כבוד אלהות, ותפס תמיד לשון התיצבות התיצב לפני פרעה, שלשון זה מורה שמתחזק נגדו בכח ומכחיש אלהותו, וההתראה הב' נאמר תמיד בא אל פרעה, שצוה שייבא אל ביתו, ולא היה בבקר רק בחצות היום שישב בפלטיץ שלו וכל שריו וחכמיו לפניו למען יתפרסם ההתראה לכל עמו.

10. מלבי"ם שמות ז', ג'

ואני אקשה את לב פרעה. ... והרביתי את אותותי ואת מופתי, ומבואר אצלי שיש הבדל בין אות ובין מופת, האות א"צ שיהיה דבר יוצא מדרך הטבע רק שיהיה סימן אל דבר אחר, והמופת הוא דבר זר מפליא רואים, ויצויר שתי הלשונות על דבר אחר, למשל מה שנתהפך המטה לנחש קורא אצל ישראל בשם אות, ואצל פרעה קראו מופת, כי ישראל האמינו בה' וידעו כי יכול לשנות טבעי הדברים ולא היה אצלם מופת רק אות שמשה הוא השליח, ופרעה שלא האמין שה' יש יכולת בידו לשנות את הטבע היה אצלו מופת, ולא היה אות כי לא קבל הדברים, ועפ"ז המכות שבאו בהתראה נקראו אותות כי היו לאות על מציאות ה' ועל השגחתו ויכולתו, ומכות כנים שחין חשך שבאו שלא בהתראה היו מופת ולא אות.

11. מלבי"ם שמות ט"ו, ד'

מרכבות. עתה יספר איך נטבעו בים, והנה מרכבות פרעה הלכו בראש, ושלישיו וגבוריו הלכו אחריו, וידוע ששפת הים אינו עמוק כ"כ כמו אמצע הים, ועל שפת הים גדל הסוף ולכן נקרא ים סוף, נמצא שפרעה עמד באמצע הים ששם נקרא ים, ע"כ אמר מרכבות פרעה ירה בים, ושלישיו עמדו בשפת הים ששם נקרא ים סוף, ע"כ אמר שמבחר

שלישיו טבעו בים סוף, והנה בשפת הים שם מלא רפש וטיט היון, והנופל שם נטבע בטיט היון, שע"ז יפול לשון טביעה כמו טבעתי ביון מצולה, אבל התהום שבאמצע הים אין שם טיט ואין הנופל נטבע שם, לכן אמר טבעו בים סוף, ופעל ירה בא על המשליך חץ ממקום רחוק בכח, וכן על המשליך דבר מלמעלה למטה ממקום גבוה אל מקום עמוק מאד שנופל בכח גדול ע"י כח הכובד, ולכן על מרכבות פרעה שעמדו באמצע הים ששם המקום עמוק מאד אבל אין שם טיט היון, אמר ירה בים, ועל מבחר שלישיו שהיה קרובים לשפת הים שאין המקום עמוק שם ואין שייך לשון יריה אבל שם נטבע בטיט, אמר טבעו בים סוף:

12. מלבי"ם דברים ו', כ"א-כ"ב

(כא) ואמרת לבנך (תשובה א' על העדות) שרוב מצות שנקראים עדות מזכיר בהם ענין יצ"מ, אמר מפני שבענין יצ"מ נתבררו רובי יסודות האמונה, ...

(כב) ויתן, ... שכבר בארנו שסדרי המכות בררו ג' דברים, בסדר דצ"ך ברר מציאת ה' כמיש"ש בזאת תדע כי אני ה', ובסדר עד"ש ברר פנת ההשגחה כמיש"ש כי אני ה' בקרב הארץ, ובסדר באח"ב ברר אמונת האחדות והיכולת המוחלטת כמיש"ש כי אין כמוני בכל הארץ, ושתי מכות הראשונות שבכל סדר שבאו בהתראה נקראו בשם אותות כי באו לברר האמונות האלה, והמכה הג' שבכל סדר נקרא בשם מופת שהיה רק עונש למצרים אשר הכבידו את לבם, ושעור הכתוב ויתן אותות גדולים ומופתים רעים שהמופתים באו רק להרע להם ובזה ברר שה' מעניש לממרה דברו, ואותות אלה לא נעשו ליחידים רק במצרים בפרעה ובכל ביתו ולא נעשו בענעה רק לעינינו:

13. עולת ראיה ב', פ"ב

שלה אותות ומופתים בתוככי מצרים. האות מראה, שהדברים הנעשים ע"פ השליחות של הציר הנאמן הוא ענין שמיד השם יתברך בורא כל הוא נעשה. והמופת מראה על עוצם הכח של המשלה ב"ה. והאותות והמופתים בהתאחדם יחד מראים, שיד ד' היא נטויה, לא רק בתכונת הקפת, השולטת בהויית היצורים בכללותם, אלא גם בתכונת מילוי, המתפשטת ופועלת בתוכיותן של כל ההויות כולן. ומזה באה הידיעה לדורות, כי הבריאה לכל פרטיה היא אחוזה באין הפסק בכח הכורא וידיעתו העליונה. שלא אותות ומופתים בתוככי מצרים.

בפרעה, ובכל עבדיו. להודיע לדורות, שערלת לב האדם, בין כשהיא באה מתוך זדון רשעה של גאות, בין כשהיא באה מתוך אטימות לב ופראות של בערות, איננה הוצצת בעד האור האלהי, שלא יופיע בעולם. ועל כן היתה המטרה של שליחת האותות והמופתים בפרעה, זה הרבה, התנין הגדול, אשר אמר "לי יאורי ואני עשיתיני", ובכל עבדיו, הגוי החמרי, אשר "בשר חמורים בשרם", ולבם ערלה מבלי לראות את הזוהר הנפלא, של דבר ד' וגבורת ימינו. בשני הסוגים הללו באו האותות והמופתים, להכניע זדון גאות הרשעה, ולהסיר העוררין של הפראות והסכלות המגושמת. בפרעה ובכל עבדיו.

שהכה גוים רבים, והרג מלכים עצומים. כשהרוח החשוך, השורש הפורה של הזדון, הטומאה והרשעות, מתכנס אל תוך הלב של המונים גדולים, הרי הוא מחולל נוראות להפסיק את החדירה של אור הקדושה האלהית, והאצילות של מהרת הנשמה האנושית, שהיא מביאה את האושר הנצחי, שהוא יסוד תיקון העולם באמת. וכל זמן שמספר גדול של אנשים, אחוזי רוח העוועים, הם מאוגדים ביחד בתור גוי בעל תרבות מיוחדת, שהיא בנויה על אותו היסוד של הזוהמא הרשעית, הרי הם נעשים קיר ברזל להפסיק את האורה העליונה, ולהחזיק על ידי זה את העולם במחשכים, ובשביל כך יד ד' יוצר האורים היא נטויה, להכות את הגוים הרבים, אע"פ שאין אלה ההמונים כולם כלים ונאבדים, ורבים מהם ממשיכים את חייהם, גם אחרי שהוכו הגוים בתור כח מאוגד, אבל כבר נחלשה, ע"י הכאה זו, אותה החציצה העבה של הרוח המלא רשע, בהיותו נשען על אגד הזק של גוים רבים. אמנם המלכים, אלה האישים היחידים, כבירי כח הרשע, עמודי הטומאה, ואוצרי המחשכים, מפיצי הזדון ומחזיקי העול, הם, באישיותם הפרטית הגאיונה, יכולים הם להשיב את גלגל העולם אחורנית, ולהחשיך את הזוהר, שהתחיל להיות בוקע, בבית האפל של התבל, ע"י ההכאה של הגוים הרבים, שהגשימו בתרבותם הכללית את תוכן הרשעות לכל מומאותיה. להם אין תקנה אלא הריגה, מחית השם, ואיבוד מן העולם. והם הם מנפלאות אל-עולם, המנהיר נהורות הקודש, ומביא את הצדק העליון סוף-כל-סוף להופיע בעולמו, למרות כל אלה כחות המחשכים, המעכבים את הופעתו הטהורה. שהכה גוים רבים, והרג מלכים עצומים.